

VÕRU KÕNEKEEL REAALAJAS

tud-partitsiibi tunnuse varieerumine

MARI METS

1. Sissejuhatus

Võru kõnekeel ja selle varieerumine on andnud materjali mitmeks sotsiolingvistikuliseks uurimuseks. Enamik neist on analüüsinud võru kõnekeele varieerumist erinevatest põlvkondadest informantide keelekasutuses.¹ Selliselt saadud tulemuste puhul on uurijad viidanud oletatavale keelemuutusele. Kuna tegemist on olnud ühe ajahetke analüüsimisega (sotsiolingvistikas nimetatakse seda näiva aja meetodiks²), siis on põnev sama uurimust korrata samas kogukonnas – ja miks mitte ka samadelt keelejuhtidelt materjali kogudes – 10–15 aastat hiljem (sotsiolingvistikas nimetatakse seda reaalaaja meetodiks³) ning vaadata, kas näiva aja meetodiga saadud muutustendentsid on reaalaajas ka tõepoolest aset leidnud. Käesolevas artiklis rakendatakse reaalaaja meetodit *tud*-partitsiibi analüüsil. Nimetatud partitsiip on olnud analüüsitavaks variaabliks varasemateski sotsiolingvistikalistes uurimustes, seepärast on hea tulemusi kõrvutada.

Võru keeles eristatakse *tud*-partitsiibi ainsuse ja mitmuse tunnust. Keeleajalooliselt on ainsust tähistatud *t-/d*-formatiiviga, mitmust aga *tUq-/dUq*-tunnusega, nt *korat upin* 'korjatud õun' ja *koraduq ubinaq* 'korjatud õunad'. Nimetatud tunnused on standardiseeritud ka tänapäeva võru kirjakeeles. Niisugusele standardile vaatamata on suuline keelekasutus siiski veidi erinev. Käesoleva artikli eesmärk ongi selgitada, millist tunnusevarianti võru kõnekeeles eelistatakse ning kas 1991. ja 2006. aasta keelekasutus on pigem sarnane või erinev. Järgnevas on *t*- ja *d*-tunnust tähistatud ainult *t*-ga ning *-tU(q)* ja *-dU(q)* tähistatud ainult *tU(q)*-ga.

tud-partitsiibi varieerumist võru kõnekeeles on varem käsitletud mitmes uurimuses (Mets 2000: 81–87, 93–95; Iva, T. 2002a: 97–99, 101–103, 121; 2002b: 87, 90; Keem, Käsi 2002: 20; Mets 2005: 71–76; 2007: 168–170; Iva, S. 2007: 111–112). Osa nimetatud uurimustest põhinevad eri vanusest, soost ja haridustasemega informantidelt kogutud kõnekeelel, mida on lindistatud 1960.–1980. ja 1990. aastatel. Tulemused (vt Mets 2000: 93–95; 2005: 71–76; 2007: 168–170; Iva, T. 2002a: 97–99, 101–103, 121; 2002b: 87, 90) näitavad, et *tud*-partitsiipi markeeritakse kõige rohkem keeleajalooliselt mitmust tähis-

¹ Vt nt Org jt 1994; Pajusalu jt 1999; Velsker 2000; Iva, T. 2002a; 2002b; Mets 2004a; 2004b: 657–669; 2005; 2007; Mets, Praakli 2007.

² Näiva aja meetodi kohta loe lähemalt Trudgill 2002: 48; Bailey 2004: 314–325; Mets 2010: 37–38; 2012: 113–114.

³ Reaalaaja meetodi kohta loe lähemalt Hudson 1999: 158–159; Trudgill 2002: 48–61; Chambers 2004: 358; Bailey 2004; Kurki 2004; 2005; Mets 2010: 38–40; 2012: 114–116.

tanud $tU(q)$ -tunnusega, seda ka ainsuses (nt *koradu(q) upin* 'korjatud õun'). $-tU(q)$ kõrval esineb ka keeleajalooliselt ainsuslik t -tunnus, mida kasutatakse samuti nii ainsuses (nt *korat upin* 'korjatud õun') kui ka mitmuses (*korat ubinaq* 'korjatud õunad'). Niisugused tulemused osutavad sellele, et keeleajalooline ainsust ja mitmust eristav *tud*-partitsiibi paradigma on segi aetud. Üheks võimalikuks põhjuseks võib siin olla see, et vorme moodustatakse sarnasuse alusel: kui *nud*-partitsiibi tunnusena on võru kõnekeeles kõige enam levinud nU -formatiiv, siis on võimalik, et võrukesed on *tud*-partitsiibi tunnusena hakanud tajuma eelkõige tU -tunnust.

2. Andmebaas ja meetodid

Artiklis analüüsitakse *tud*-partitsiibi tunnuse varieerumist kahel erineval ajahetkel: 1991. ja 2006. aastal, s.o 15-aastase vahega. Mõlemal aastal on küsitletud Sute ja Otsa küla (Vastseliina murrakuala) elanikke. 1991. aastal on materjali kogutud 34 keelejuhilt (17 mehelt ja 17 naiselt). 2006. aastal oli võimalik samadest keelejuhtidest – s.o paneeluurimuse põhimõtet järgides (vt Bailey 2004: 328–329) – küsitleda vaid 15 inimest (8 meest ja 7 naist), sest osa esimesel perioodil lindistatud informantidest oli surnud või mujale elama kolinud. Uusi keelejuhte – s.o trendiuurimuse põhimõtte kohaselt (vt Bailey 2004: 326) – ei kaasatud valimisse põhjusel, et nende kodukeel oli eesti ja mitte võru keel. Mõlemal ajahetkel moodustavad informandid tihedalt ja mitmetasandiliselt seotud suhtlusvõrgustiku: lisaks sellele, et nad suhtlevad sageli, ühendavad paljusid neist ka sugulus-, sõprus-, töö- ja naabrussuhted.⁴ Sünniaasta järgi moodustavad keelejuhid kolm rühma: 1912.–1929. aastal sündinud, 1939.–1963. aastal sündinud ja 1965.–1976. aastal sündinud. Hariduse järgi jagunevad informandid neljaks: kohalik algharidus, kohalik põhiharidus, kohalik keskharidus ja mujal omandatud keskeri- või kõrgharidus. Enamik keelejuhte on sündinud samas piirkonnas, s.o Sute või Otsa külas. Mõned neist on pärit siiski ka mujalt (peamiselt Setumaalt või Harglast), kuid on kõne all olevatesse küladesse kolinud juba aastakümneid tagasi (peamiselt kohaliku elanikuga abiellumise tõttu).

1991. aastast on lindistusi 28 tundi ja 2006. aastast 26 tundi, kokku umbes 324 000 tekstisõna. Lindistused on transkribeeritud soome-ugri foneetilises transkriptsioonis. Sotsiolingvistilistest variaablitest analüüsitakse käesolevas artiklis *tud*-partitsiibi tunnust. Nimetatud variaabel on oluline, kuna artikli eesmärk on käsitleda võru kõnekeele muutust ning *tud*-partitsiibi ainsuse ja mitmuse tunnuse kasutus peegeldab selle uuemaid arenguid ja tendentse. 1991. aasta andmebaas sisaldab 523 ja 2006. aasta andmebaas 275 *tud*-partitsiipi. Formatiivide osakaalust annab ülevaate tabel 1. Formatiivid $-t$, $-tUq$, $-tU$, $-tUs$ ja $-tUvA$ on võrupärased variandid, $-tut$ siirdekeelne (nn võru ja eesti segakoodile iseloomulik) tunnus ning $-tud$ eesti ühiskeele tunnus. Viimased kaks esinesid võru keelelt eesti keelele üleminekul.

⁴ Keelejuhid on leitud võrgustikuanalüüsi põhimõttel. Suhtlusvõrgustike teooria ja rakendusvõimaluste kohta vt lähemalt Mets 2010: 28–37, 42–45; 2012: 105–113; Mets, Praakli 2007: 799–803.

**Ainsuslikud ja mitmuslikud *tud*-partitsiibi tunnusevariandid
1991. ja 2006. aasta andmebaasis**

Tunnuse-variant	1991		2006	
	Kokku	%	Kokku	%
<i>-t</i>	107	20	24	9
<i>-tUq</i>	25	5	4	1
<i>-tU</i>	300	57	184	67
<i>-tUvA</i>	1	0	–	–
<i>-tUs</i>	51	10	35	13
<i>-tut</i>	26	5	10	4
<i>-tud</i>	13	3	18	6
Kokku	523	100	275	100

Tabelis 1 esitatud arvandmetest on näha, et mõlemal ajahetkel on ülekaalus *tU*-tunnus, *t*-d kasutatakse vähem. Ühtlasi näitavad arvandmed ka seda, et võrreldes 1991. aastaga on 2006. aastaks *-tU* osakaal mõnevõrra tõusnud ja *-t* kasutus langenud. Teistes tunnusevariantides suuri kõikumisi märgata ei ole.

Järgnevas analüüsis on *tUq*- ja *tU*-tunnus kokku kodeeritud, kuna analüüsi eesmärk ei ole käsitleda larüngaalklusiili häälumist tunnuse lõpus, vaid selgitada, millest oleneb keeleajalooliselt ainsusliku *-t* ja mitmusliku *-tU(q)* varieerumine. Analüüsist on välja jäetud *tUvA*- ja *tUs*-tunnus, kuna neist esimene on iseenesest mitmuslik, teine aga markeerib lõpetatust ega haaku analüüsi eesmärgiga. Samuti ei käsitleta järgnevas siirdekeelset *tut*- ega eesti ühiskeele *tud*-formatiivi, sest nendes ei kajastu ainsuse ja mitmuse vastandus. Seega on käsitletud ainult võru keelele iseloomulike *t*- ja *tU(q)*-tunnuse vaheldumist ja seda vaid ainsuslike vormide lõpus – mitmuslikud vormid on analüüsist eemaldatud. Seetõttu põhineb järgnev analüüs 1991. aasta andmebaasis oleval 335 *tud*-partitsiibil (millest *tU(q)*-tunnusega vorme on 238 ja *t*-tunnusega vorme 97) ja 2006. aasta andmebaasi 161 *tud*-partitsiibil (millest 139 on *tU(q)*-tunnuselised ja 22 *t*-tunnusega). 1991. ja 2006. aasta andmeid on analüüsitud erinevate sotsiaalsete faktorite lõikes, samuti on tulemusi võrreldud idiolektiti. Analüüsi eesmärk on 1) selgitada, millistest sotsiaalsetest faktoritest oleneb *t*- ja *tU(q)*-tunnuse vaheldumine; 2) vaadata, kas reaalselt on tegemist keelemuutusega; 3) näidata, millistest faktoritest nimetatud võimalik keelemuutus oleneb.

Nagu eelnevalt juba selgus, kasutatakse analüüsil sotsiolingvistilisi keeleuurimise meetodeid. Esiteks on rakendatud kvantitatiivse analüüsi põhimõtteid: *tud*-partitsiibi tunnuse varieerumist on uuritud keelejuhtide sünniaja, soo, haridustaseme, päritolu, küla ja võrgustiku lõikes. Teiseks on kasutatud reaalselt meetodit, võrreldes 1991. ja 2006. aasta tulemusi. Varieerumise statistilist olulisust on hinnatud programmi Goldvarb 2001 abil, artiklis kajastatakse binomiaalse astmelise analüüsi tulemused (varieerumine on statistiliselt oluline, kui $p < 0,05$). Informantide idiolekte on analüüsitud ka kvalitatiivselt.

3. *tud*-partitsiibi tunnuse varieerumine 1991. ja 2006. aastal

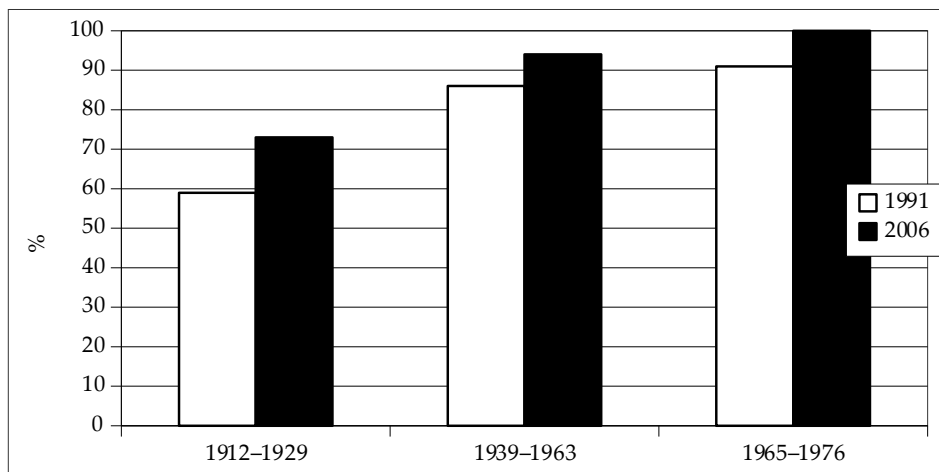
Käesoleva peatüki eesmärk on selgitada, kas $tU(q)$ -tunnuse varieerumise puhul on tegemist keelemuutusega või mitte. Selleks on võrreldud sotsiaalseid faktoreid reaajas, s.o 1991. ja 2006. aastal. Tulemused on esitatud tabelis 2.

Tabel 2.

Ainsusliku *tud*-partitsiibi vormitunnuse varieerumine sotsiaalsete faktorite lõikes 1991. ja 2006. aastal

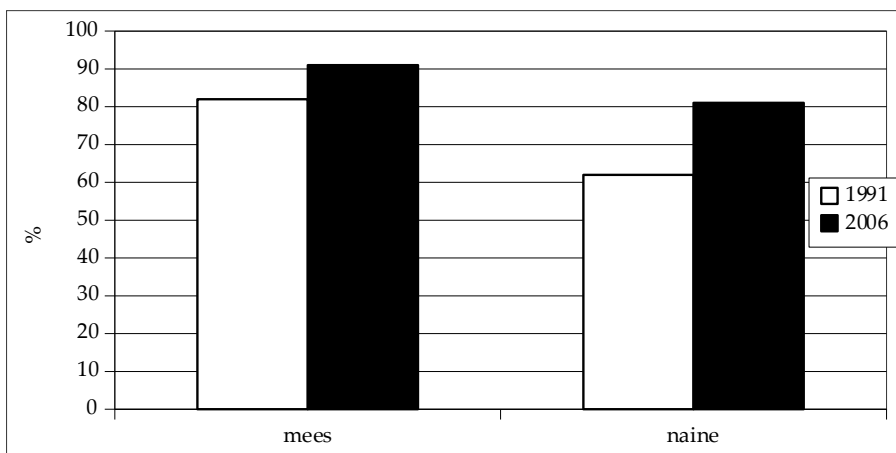
Sotsiaalne faktor	Kokku	1991		Kokku	2006	
		$-tU(q)$	%		$-tU(q)$	%
Sünniaeg						
1912–1929	196	116	59	67	49	73
1939–1963	96	83	86	64	60	94
1965–1976	43	39	91	30	30	100
Sugu						
mees	146	120	82	89	81	91
naine	189	118	62	72	58	81
Haridus						
alg	91	40	44	6	6	100
põhi	106	78	74	72	54	75
kesk	67	54	81	26	26	100
keskeri/kõrg	71	66	93	57	53	93
Päritolu						
kohalik	219	169	77	109	99	91
sisserännanu	116	69	59	52	40	77
Küla						
Sute	266	178	67	97	77	79
Otsa	69	60	87	64	62	97
Võrgustik						
tugev	160	113	71	47	33	70
nõrk	175	125	71	114	106	93

Sünniaegade analüüs näitab, et võrreldes 1991. aastaga on 2006. aastaks kõigil rühmadel $tU(q)$ -tunnuse osakaal tõusnud (vt ka joonist 1). Nii leiab kinnitust hüpotees, et $tU(q)$ -formatiiv võiks olla uuritava piirkonna keelekasutuses üldistumas *tud*-partitsiibi tunnuseks (tulemus oli mõlemal ajahetkel statistiliselt oluline: 1991. aastal oli $p < 0,000$ ja 2006. aastal $p < 0,000$). $-tU(q)$ kasutamist ainsuse markerina on täheldatud juba ka 1960.–1980. aastatest pärit lindistuste analüüsil (vt Mets 2005: 74–76), samuti 1990. aastatel kogutud võru haritlaste kõnekeeles (vt Iva, T. 2002a: 97–99, 101–103, 121; 2002b: 87, 90). Nende uurimuste andmeid käesoleva artikli tulemustega võrreldes võib oletada, et $-tU(q)$ üldistumine ainsusesse on toimunud juba varem.

Joonis 1. $tU(q)$ -tunnuse osakaal eri sünniaegadega keelejuhtide keelekasutuses 1991. ja 2006. aastal.

Meeste ja naiste keelekasutus on vaatluse all oleval ajavahemikul samuti muutunud. Võrreldes 1991. aastaga kasutavad nii mees- kui ka naiskeelejuhid 2006. aastal rohkem $tU(q)$ -tunnust (vt ka joonist 2). Kuna nimetatud formatiivi osakaal on mõlemal sool kasvanud, võiks siingi oletada, et tegemist on jätkuva keelemuutusprotsessiga, kus $-tU(q)$ on üldistumas *tud*-partitsiibi tunnuseks (statistiline olulisus kajastus 1991. aastal nivool $p < 0,001$ ja 2006. aastal $p < 0,009$). Tähele tasub panna sedagi, et $tU(q)$ -tunnuse osakaal on 15 aasta jooksul veidi rohkem tõusnud naiste keelekasutuses. See omakorda kinnitab käimasolevat keelemuutust, kuna just naisi peetakse erinevates sotsiolingvistiilistes uurimustes (kokkuvõtteid vt nt Hudson 1999: 193–199) prestiižsemate vormide kasutajateks ja seeläbi ka keelemuutuste juhtijateks.

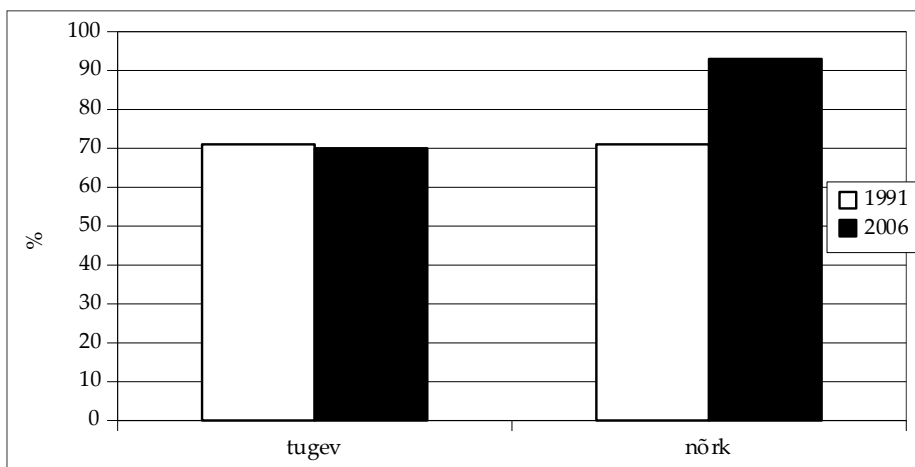
Joonis 2. $tU(q)$ -tunnuse osakaal meeste ja naiste keelekasutuses 1991. ja 2006. aastal.

Haridustasemetel löikes on märgata vaadeldava ajavahemiku jooksul $-tU(q)$ osakaalu tõusu alg- ja keskharidusega informantide keelekasutuses.⁵ Põhi- ja keskeri-/kõrgharidusega keelejuhtidel on nimetatud tunnuse esinemissagedus jäänud samaks. Tulemused võiksid osutada sellele, et pigem on tegemist käimasoleva üldistumisprotsessiga, kus $tU(q)$ -formatiivist on kujunenud *tud*-partitsiibi tunnus. Statistiliselt oli tulemus mõlemal ajahetkel oluline: 1991. aastal oli $p < 0,000$ ja 2006. aastal $p < 0,010$.

Informandi päritolu analüüsil saadud tulemused viitavad taas keelemuutusele. Võrreldes 1991. aastaga on 2006. aastaks $-tU(q)$ osakaal tõusnud nii kohalike kui ka väljastpoolt piirkonda pärit informantide keelekasutuses (statistiline olulisus ilmnes 1991. aastal nivool $p < 0,001$ ja 2006. aastal $p < 0,024$). Niisugune tulemus kinnitab $tU(q)$ -formatiivi prestiižsust uuritavas piirkonnas: mujalt pärit informantide keelekasutus on samastumas kohalike kõnepruugiga.

Seda, et tegemist on keelemuutusega, kinnitab ka kahe küla keelekasutuse võrdlemine uuritaval ajavahemikul. Mõlemas külas on $-tU(q)$ osakaal reaalselt kasvanud. Tulemuse olulisus ilmnes mõlemal ajahetkel ka statistiliselt: 1991. aastal oli $p < 0,007$ ja 2006. aastal $p < 0,005$.

Võrgustiku kohta võib öelda seda, et nii tuumik- kui ka perifeersetel liikmetel ei ole $-tU(q)$ kasutus reaalselt samaväärselt muutunud (vt ka joonist 3). Tulemustest on näha, et võrgustikuga tugevalt seotud informantide keelekasutuses ei ole analüüsitava tunnuse osakaal uuritava perioodi jooksul eriti kasvanud. Võrgustikuga nõrgalt seotud informantidel on nimetatud formatiivi osakaal aga tunduvalt enam kasvanud. Statistiline analüüs kinnitab saadud tulemust: 1991. aastal puudus statistiline olulisus ($p < 0,879$), kuid see ilmnes 2006. aastal nivool $p < 0,001$. Sellest järeldub, et $-tU(q)$ üldistumine oleneb

Joonis 3. $tU(q)$ -tunnuse osakaal võrgustikuga tugevalt ja nõrgalt seotud keelejuhtide keelekasutuses 1991. ja 2006. aastal.

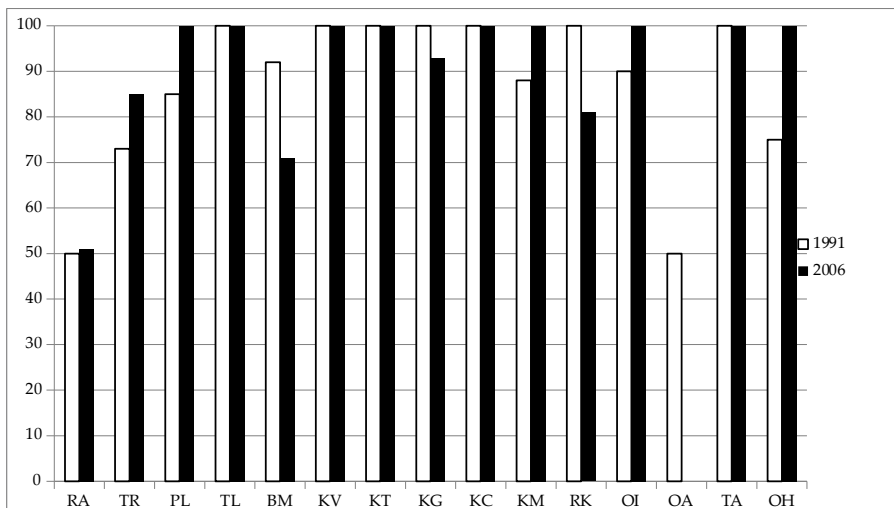
⁵ 2006. aasta tulemused on siinkohal siiski idiolektipõhised: algharidusega informante oli alles vaid üks, keskharidusega keelejuhte leidis kaks.

pigem võrgustiku perifeersetest liikmetest. Saadud tulemused toetavad võrgustikuanalüüsi üldisi tendentse (vt nt Milroy, Milroy 1985: 343–344, 354–355, 359, 362–363; Milroy, Milroy 1993: 66–67; Milroy, Gordon 2003: 128–130; Kristiansen, Jørgensen 2005: 291; Auer, Hinskens 2005: 354), mille kohaselt tuumikliikmete keelekasutus püsib pigem konservatiivsena, perifeersed liikmed on aga uuenduste kandjad.

Kokkuvõtvalt võib reaalaaja analüüsi tulemuste põhjal öelda, et uuritava piirkonna kõnekeeles on toimunud keelemuutus, kus $tU(q)$ -formatiiv on üldistumas tud -partitsiibi tunnuseks. Selline keelemuutus peegeldub kõikides sotsiaalsetes faktorirühmades. Ühtlasi osutab niisugune tendents sellele, et võru kõnekeelest on kadumas tud -partitsiibi teine tunnus, s.o t -formatiiv. Nii võiks paika pidada ka hüpotees, et tud -partitsiipi on hakatud moodustama eelkõige nud -partitsiibi analoogial, st eelistatakse kasutada samasuguse häälikulise struktuuriga tunnust (vrd $-nU(q)$ ja $-tU(q)$) ning mitte eristada ainsust ja mitmust. Seeläbi toetavad käesoleva artikli tulemused varasemate tööde omi (vt Iva, T. 2002a: 97–99, 101–103; 2002b: 87, 90; Mets 2005: 71–76), näidates, et keeleajalooliselt mitmuslik $-tU(q)$ on võru kõnekeeles ka reaalaajas tõesti levimas.

Idiolektiti näitab kahe ajahetke võrdlus seda, et suurem osa keelejuhte kasutab nii 1991. kui ka 2006. aastal valdavalt $tU(q)$ -formatiivi ning väga suuri kõikumisi üksikisikute keelekasutuses ei ole (vt joonist 4).

Mitmel keelejuhil (RA, TL, KV, KT, KC, TA) on $tU(q)$ -tunnuse osakaal kahel ajahetkel ühesugune, ja seda olenemata informandi sünniajast: RA ja TL kuuluvad nende keelejuhtide rühma, kes on sündinud ajavahemikus 1912–1929, KV, KT ja KC sünniaasta jääb ajavahemikku 1939–1963 ning TA

Joonis 4. $tU(q)$ -tunnuse osakaal idiolektiti 1991. ja 2006. aastal.⁶

⁶ Keelejuhid on järjestatud vanuse järgi, alustades kõige vanemast ja lõpetades kõige nooremaga. Vanuserühmad (1912.–1929., 1939.–1963. ja 1965.–1976. aastal sündinud) on üksteisest eraldatud joonega. Tulpade kohal olevad numbrid tähistavad $tU(q)$ -tunnuse esinemisprotsenti.

on 1965.–1976. aastal sündinute rühmast. Esiletõstmist väärrib keelejuht RA, kellel on *t*- ja *tU(q)*-tunnus mõlemal ajahetkel võrdselt kasutusel. Kuna tegemist on kõige vanema informandiga, siis võib oletada, et tema kõnepruuk on säilinud vanapärasena. Osal keelejuhtidest on nimetatud formatiivi kasutus 15 aasta jooksul sagenenud (enamasti 100 %-ni). Ka siin ei ole informandi sünniaeg määrav: TR ja PL on 1912.–1929. aastal sündinute rühmast, KM-i sünniaasta jääb ajavahemikku 1939–1963 ning OI ja OH kuuluvad 1965.–1976. aastal sündinute rühma. Keskmises vanuserühmas (sündinud 1939–1965) leidis ka kolm keelejuhti (BM, KG ja RK), kelle kõnepruugis on *-tU(q)* kasutus 15 aasta jooksul veidi vähenenud, kuid *t*-tunnusega võrreldes siiski ülekaalus. Noorema põlvkonna informandi OA kõnes ei leidunud 2006. aastal ühtki ainsuslikku *tud*-partitsiibi vormi. Kokkuvõtvalt, enamikul keelejuhtidest on *-tU(q)* kasutus mõlemal ajahetkel valdav ning mitmetel neist on nimetatud tunnuse esinemus 15 aasta jooksul ka sagenenud. Sellest võib järeldada, et *tU(q)*-formatiivist on kujunemas *tud*-partitsiibi tunnus, *-t* osakaal aga näib vähenevat. Kui nii, siis väheneb ka *tud*-partitsiibi ainsuse ja mitmuse eristus.

4. Kokkuvõtteks

Artiklis on analüüsitud *tud*-partitsiibi tunnuse varieerumist ainsuslikes vormides, vastandades võrukeelsed formatiivid *-t* ja *-tU(q)*. Analüüsiv materjal on kogutud kahel erineval ajahetkel (1991. ja 2006. aastal) – see on võimaldanud jälgida formatiivide kasutustendentse reaajas. Analüüsi eesmärk on olnud selgitada, kas keeleajalooliselt mitmust tähistava *tU(q)*-tunnuse puhul on tegemist keelemuutusega, kus *-tU(q)* on levimas ka ainsuslikesse vormidesse.

Artiklis käsitletud sotsiaalsete faktorite reaaja analüüsi tulemused annavad märku *tU(q)*-formatiivi üldistumisest. Peaaegu kõikide faktorühmade siseselt ja ka idiolektiti on *-tU(q)* kasutus sagenenud. Nii näib kinnitust leidvat hüpotees, mille kohaselt *tud*-partitsiibi tunnuseks on võru kõnekeeles üldistumas keeleajalooliselt mitmust tähistanud *tU(q)*-formatiiv, mille kõrval ainsusliku *-t* kasutus on vähenemas. See omakorda toob endaga kaasa ainsuse ja mitmuse paradigma eristuse kadumise. *-tU(q)* üldistumine ainsusesse võib olla seotud süsteemi lihtsustumisega: keelekasutajad ei pruugi enam ainsuse ja mitmuse erinevusi *tud*-partitsiibis tajuda või oluliseks pidada. Teiselt poolt võib arvata, et *-tU(q)* üldistumine on seotud *nud*-partitsiibi *nU(q)*-tunnusega: analoogseid vorme tahetakse (alateadlikult) moodustada, kasutades samalaadse häälikulise kujuga tunnuseid. Oma osa on siin kindlasti ka eesti keele mõjudel: *nud*- ja *tud*-kesksõnu moodustatakse analoogsete tunnustega ning *tud*-partitsiibis ei eristata ainsust ega mitmust. On võimalik, et selline vormianaloogia on üle kantud ka võru kõnekeelde.

Artikli valmimist on toetanud sihtfinantseeritav teadusteema „Soome-ugri keelte fonoloogilised, fonoloogilised ja morfofonoloogilised seaduspärasused” (SF0180076s08) ja institutsionaalne uurimistoetus „Soome-ugri keelte prosoodiline struktuur ja keelekontaktid” (IUT2-37).

Kirjandus

- Auer, Peter, Hinskens, Frans 2005. The role of interpersonal accommodation in a theory of language change. – Peter Auer, Frans Hinskens, Paul Kerswill (toim), *Dialect Changes. Convergence and Divergence in European Languages*. Cambridge: Cambridge University Press, lk 335–357.
- Bailey, Guy 2004. Real and apparent time. – J. K. Chambers, Peter Trudgill, Natalie Schilling-Estes (toim), *The Handbook of Language Variation and Change*. Oxford: Blackwell Publishing, lk 312–332.
- Chambers, J. K. 2004. Patterns of variation including change. – J. K. Chambers, Peter Trudgill, Natalie Schilling-Estes (toim), *The Handbook of Language Variation and Change*. Oxford: Blackwell Publishing, lk 349–372.
- Hudson, R. A. 1999. *Sociolinguistics*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Iva, Sulev 2007. Võru kirjakeele sõnamuutmissüsteem. (Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 20.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Iva, Triin 2002a. Haritlaste võru keel. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.
- Iva, Triin 2002b. Eesti ühiskeele mõjutused võru keeles. – Karl Pajusalu, Jan Rahman (toim), *Väikeisi kiili kokkopotmisõq. Väikeste keelte kontaktid. (Võro Instituudi toimõndusõq 14.) Võro: Võro Instituut*, lk 84–92.
- Kem, Hella, Käs, Inge 2002. Võru murde tekstid. Eesti murded VI. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- Kristiansen, Tore, Jørgensen, Jens Normann 2005. Subjective factors in dialect convergence and divergence. – Peter Auer, Frans Hinskens, Paul Kerswill (toim), *Dialect Changes. Convergence and Divergence in European Languages*. Cambridge: Cambridge University Press, lk 287–302.
- Kurki, Tommi 2004. Applying the apparent-time method and real-time method on Finnish. – B.-L. Gunnarsson, L. Bergström, G. Eklund, S. Fridell, L. H. Hansen, A. Karstadt, B. Nordberg, E. Sundgren, M. Thelander (toim), *Language Variation in Europe, ICLaVE 2*. Uppsala University, Sweden, June 12–14, 2003. Uppsala: Universitetstrykeriet, lk 241–252.
- Kurki, Tommi 2005. Yksilön ja ryhmän kielen reaaliaikainen muuttuminen. Kielenmuutosten seuraamisesta ja niiden tarkastelussa käytettävistä menetelmistä. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1036.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Mets, Mari 2000. *nud-* ja *tud-*partitsiip Põlva murrakus. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.
- Mets, Mari 2004a. Võru kõnekeel: *nud-*kesksõna varieerumine. – Keel ja Kirjandus, nr 9, lk 657–669.
- Mets, Mari 2004b. Võru kõnekeel: *nud-*partitsiibi tunnuse varieerumine Vastseliina murrakus. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.
- Mets, Mari 2005. Võru ja setu kõnekeele mineviku kesksõnade tunnused: kas tegelik keeikasutus vastab võru kirjakeele normile? – Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute keskuse aastaraamat IV. Tartu: Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute keskus, lk 65–77.
- Mets, Mari 2007. South Estonian written standard and actual spoken language: Variation of the past participle markers. – *Linguistica Uralica*, kd XLIII, nr 3, lk 161–172.

- Mets, Mari 2010. Suhtlusvõrgustikud reaalajas: võru kõnekeele varieerumine kahes Võrumaa külas. (Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuenssis 25.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Mets, Mari 2012. Social networks and real-time analysis. – Naujausi kalbų ir kultūrų tyrimai. Kalbų ir kultūrų sankirtų archyvai 4. Vilnius: Europos kalbų ir kultūrų dialogo tyrėjų asociacija, lk 105–136.
- Mets, Mari, Praakli, Kristiina 2007. Suhtlusvõrgustikud võrukeste keelelise käitumise tõlgendajaina. – Keel ja Kirjandus, nr 10, lk 799–817.
- Milroy, James, Milroy, Lesley 1985. Linguistic change, social network and speaker innovation. – Journal of Linguistics, kd 21, nr 2, lk 339–384.
- Milroy, James, Milroy, Lesley 1993. Mechanisms of change in urban dialects: The role of class, social network and gender. – International Journal of Applied Linguistics, kd 3, nr 1, lk 57–77.
- Milroy, Lesley, Gordon, Matthew 2003. Sociolinguistics. Method and Interpretation. (Language in Society 34.) Oxford: Blackwell Publishing.
- Org, Ervin, Reiman, Nele, Uind, Katrin, Velsker, Eva, Pajusalu, Karl 1994. Vastseliina Sute küla elanike murdepruugist ja keelehoiakutest. – Keel ja Kirjandus, nr 4, lk 203–209.
- Pajusalu, Karl, Velsker, Eva, Org, Ervin 1999. On recent changes in South Estonian: Dynamics in the formation of the inessive. – International Journal of the Sociology of Language, nr 139, lk 87–103.
- Trudgill, Peter 2002. Sociolinguistic Variation and Change. Washington, DC: Georgetown University Press.
- Velsker, Eva 2000. Inessiivi lõpu varieerumine Vastseliina murrakus. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.

Spoken Võro in real time: Variation of the passive past participle marker

Keywords: spoken Võro, language variation, real-time analysis, passive past participle marker

The article gives an overview of the variation of the passive past participle markers in spoken Võro. In standard written Võro, two markers are possible: *-t* is used in the singular and *-tU(q)* marks the plural. However, the actual spoken language reveals some differences in the use of the markers. It seems that the paradigms of the singular and plural have lost their original designation as both markers are used to mark singular forms. The article aims to reveal a possible language change by analysing the data that has been collected in two different time periods – in 1991 and in 2006. The real-time analysis combined with an analysis of the speakers' age, gender, level of education, origin, village and network has shown that the use of the formative *-tU(q)* had become more frequent by 2006. This may indicate that the marker *-tU(q)* is gaining prominence as the passive past participle marker, being used even in singular. As a consequence the distinction between the singular and plural markers of the passive past participle may be lost.

Mari Mets (b. 1978), PhD, University of Tartu, Institute of Estonian and General Linguistics, researcher of Estonian dialects, mari.mets@ut.ee